

оценки эффективности производственной деятельности. Среди этого множества показателей оценки эффективности управления функционированием не существует единственного обобщающего показателя, который учитывал бы и ресурсный, и затратный варианты измерения эффективности и т.д. В связи с этим были определены и обоснованы направления управления эффективностью функционирования предприятий ТЭК, с учетом особенностей их производственной деятельности. Направлением дальнейших научных исследований является разработка методических положений прогнозирования параметров функционирования предприятий.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Каплан Р. Сбалансированная система показателей. / Р. Каплан, Д. Нортон. – М.: Олимп-Бизнес. – 2003. – 214 с.
2. Мейер М.В. Оценка эффективности бизнеса / М.В. Мейер, В. Маршал; [пер. с англ. А.О. Корсунский]. – М.: ООО «Вершина», 2004.- 272 с.
3. Воронин А.А. Определение показателей экономической эффективности производства на основе модификации ресурсного подхода / А.А. Воронин // Экономика Украины. - 2007. - №10. - С. 29-37.
4. Ефремов А.В. Экономическая эффективность и ее оценка / А.В. Ефремов // Экономика и управление. – 2002. - № 5. - С. 3-7.
5. Ефремов А.В. Эффективность хозяйствования. Как ее оценивать? / А.В. Ефремов // Экономика и управление. – 2008. – № 4. – С. 7-16.
6. BP Statistical Review of World Energy 2013. - BP, 2013. – 48 p. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bp.com/en/global/corporate/about-bp/statistical-review-of-world-energy-2013.html>
7. Цопа Н.В. Подходы к определению сущности понятия «эффективность функционирования» предприятия / Н.В. Цопа // Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою: зб. наук. пр. - Донецьк: ДонДУУ, 2011. ? Т. XII. ? С. 299-317. – (Серія «Економіка»; вип. 204).
8. Бинкин Б. А., Черняк В. И. Эффективность управления: наука и практика / Б.А. Бинкин, В.И. Черняк. – М.: Наука, 1982. – 144 с.
9. Цопа Н.В. Методы и подходы к оценке функционирования промышленных предприятий / Н.В. Цопа // Экономика и управление. – 2009. – № 4. - С. 102 - 109.

УДК 330.620.334

АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ МЕТОДІВ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ячменьова В.М., Веретьохін А. В.

У статті представлена загальна характеристика методів, які використовуються при оцінюванні еколого-економічної безпеки підприємства. На підставі досліджень існуючих методик оцінювання еколого-економічної безпеки підприємства були виявлені основні проблеми в цій сфері. Перспективами подальших досліджень у даному напрямку є вироблення комплексного підходу до аналізу впливу факторів, розробці системи показників і т. д., що в майбутньому дозволить сформулювати комплексні методи оцінки еколого-економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: екологічна безпека підприємства, економічна безпека підприємства, еколого-економічна безпека, оцінювання, методи.

Враховуючи, що за останні десятиріччя більшість суб'єктів господарської діяльності та органи влади всіх рівнів мали за мету забезпечення зросту економіки та отримання швидких ре-

зультатів своєї діяльності, на сьогоднішній день особливої актуальності набули питання еколого-економічної безпеки на мікро-, макро- та мегарівнях. Пов'язано це з тим, що здійснення активної економічної діяльності має, перш за все, негативні екологічні наслідки. Екологічні наслідки певної виробничої, промислової та інших видів діяльності мають прояв тільки у майбутньому. Крім цього, найчастіше отриманий ефект від тієї чи іншої економічної діяльності, набагато нижчий, ніж еколого-економічні збитки, до яких він призводить. Невирішені еколого-економічні проблеми на сьогоднішній день є загрозою для розвитку не тільки окремого підприємства, а й для економіки в цілому. Саме тому досить багато дослідників вирішення питання стабілізації екологічної ситуації бачить у розробці та впровадженні відповідних економічних реформ. Необхідність дослідження питань еколого-економічної безпеки крім вже зазначених причин пов'язана з високою невизначеністю зовнішнього середовища, наявності у ньому великої кількості загроз і ризиків різних за природою та характером впливу. За таких умов питання еколого-економічної безпеки є актуальними не тільки для регіонів і держави, в цілому, а й для окремих підприємств, зокрема. Не є виключенням й промислові підприємства. У зв'язку з особливістю процесів виробництва питання еколого-економічної безпеки для промислових підприємств є особливо актуальними. Згідно з тенденціями останніх років здатність промислових підприємств виробляти як нову продукцію, так й ту, що вже випускалась постійно знижується. Причинами зниження ефективності діяльності промислових підприємств залишаються загрози, які криються у внутрішньому та зовнішньому середовищах підприємства. Зазначені проблеми безпосередньо стосуються та вимагають забезпечення еколого-економічної безпеки промислового підприємства. Передумовою забезпечення, формування чи управління еколого-економічною безпекою підприємства є її оцінювання.

Аналіз існуючих методик оцінювання безпеки підприємства показав, що серед науковців, якими вивчались питання оцінювання економічної безпеки підприємства Д. В. Белкін [1], Г. В. Козаченко, В. П. Пономаренко, О. М. Ляшенко [2], Л. О. Чаговець [3] та інші. Дослідження в області оцінювання екологічної безпеки підприємства належать таким вченим як О. М. Довженко [4], Н. О. Страхова, К. С. Олексєнко [5] та інші. Питання еколого-економічної безпеки підприємств у комплексі були розглянуті у працях А. Б. Айдарової [6], Н. Л. Нікуліної [7],

Г. А. Резника, О. О. Малишева [8], А. В. Затонського [9]. Наявність досить великої кількості методик щодо оцінювання економічної та екологічної безпеки підприємства, та в той же час практичної відсутності методик оцінювання еколого-економічної безпеки підприємства підтверджують необхідність більш детального дослідження цих питань.

Мета дослідження полягає у визначенні основних проблем методів оцінювання еколого-економічної безпеки підприємства на підставі аналізу існуючих методів у цій сфері.

Оцінювання еколого-економічної безпеки підприємства повинно проводитись на основі:

- фінансової документації підприємства (Форма №1 – Баланс, Форма №2 – Звіт про фінансові результати, Форма №3 – Звіт про власний капітал, Форма №4 – Звіт про рух грошових коштів, консолідована фінансова звітність, звітність про інвестиції в основний капітал, звіт про капітальні інвестиції);
- екологічної документації та звітності підприємства: Форма 2 – ТП – водгосп, Форма 2 – ТП – повітря, Форма №1 – токсичні відходи, Форма №1 – екологічні витрати, Форма 4 – зем, екологічний баланс, звіт про екологічну діяльність підприємства;
- матеріалів екологічної експертизи;
- нормативів гранично допустимих викидів (ГДВ), нормативів гранично допустимих скидів (ГДС), оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС);
- матеріалів екологічної експертизи;
 - технічної звітності підприємства.

Оцінювання еколого-економічної безпеки підприємства повинно бути комплексним і складатись з оцінювання екологічної та економічної безпеки підприємства. В цілому, в сучасній науковій літературі питання оцінювання еколого-економічної безпеки залишаються майже недослідженими. Існуючі положення складаються з пропозицій щодо оцінювання, в тому числі,

еколого-економічної безпеки на регіональному рівні та пропозицій щодо оцінювання екологічної та економічної безпеки на рівні підприємства. Нажаль більшість існуючих методик оцінювання безпеки на рівні підприємства спрямовані на оцінювання окремо екологічної та економічної безпеки. В деяких випадках екологічна безпека виступає однією з складових економічної безпеки підприємства. Прикладом є дослідження Ю. В. Ушкаренко та В. В. Петлюченко, які в якості складових економічної безпеки підприємства виділяють: фінансову, інтелектуально-кадрову, виробничо-технологічну, інформаційну, правову, ринкову та екологічну безпеки та виділяють економічну безпеку як таку, що включає в себе мінімізацію негативного впливу результатів виробничої діяльності підприємства на стан довкілля та дотримання чинних екологічних норм [10]. Крім цього, Н. А. Страхова та К. С. Алексеєнко [5] у своєму дослідженні поняття екологічна безпека розглядають разом з стійким розвитком. До системи стійкого розвитку та екологічної безпеки автори включають систему екологічного менеджменту, систему менеджменту промислової безпеки, систему виробничо-екологічного менеджменту. В якості параметрів авторами запропоновані:

- для стійкого розвитку – виробничо-технологічні, екологічні, фінансові;
- для екологічної безпеки – виробничо-технологічний ризик, економічний ризик, екологічний ризик.

Оцінка отриманих при розрахунках параметрів стійкого розвитку проводилась матричним і бальним методами, а оцінка параметрів екологічної безпеки – за допомогою шкал значущості [5]. Запропоновану систему показників можна вважати комплексною, так як вона враховує екологічні та економічні складові, як на рівні стійкого розвитку, так й на рівні екологічної безпеки підприємства.

Враховуючи, що в економічній літературі робились неодноразові спроби визначення найбільш оптимальної методики оцінювання екологічної та економічної безпеки підприємства, на сьогоднішній день при оцінюванні екологічної та економічної безпеки підприємства використовуються такі методи, як [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]: метод багатокритеріальної оптимізації; системний аналіз; багатомірний статистичний аналіз; індикативний метод; метод експертних оцінок; метод нечіткої логіки; еколого-економічне моделювання та інші. Загальна характеристика зазначених методів наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Методи, що використовуються в межах оцінювання еколого-економічної безпеки підприємства

Метод	Характеристика
1	2
Метод експертних оцінок	Експертний метод передбачає використання при прийнятті управлінських рішень суджень висококваліфікаційних спеціалістів (експертів), представлених у вигляді якісної та кількісної оцінки об'єкту
Метод багатокритеріальної оптимізації	Це процес одночасної оптимізації двох або більше цільових функцій, що конфліктують, в конкретній області визначення. Використовується в завданнях багатоцільового характеру у випадках, коли мета системи може бути досягнутою лише за умови реалізації декількох цілей. Перевагою методу багатокритеріальної оптимізації є можливість їх використання як в умовах визначеності, так й в умовах невизначеності та ризику [11]
Системний аналіз	Науковий метод пізнання, що представляє собою послідовність дій по встановленню структурних зв'язків між змінними та елементами системи. Особливість методу полягає в тому, що він створює основу для логічного та послідовного підходу до проблеми ухвалення рішень. Вирішення складних завдань (проблем) в межах системного аналізу здійснюється через декомпозицію їх на більш прості завдання (проблеми)

Продовж. табл. 1

1	2
Багатомірний статистичний аналіз	Передбачає побудову оптимальних планів збору, систематизації та обробки даних, спрямованих на вияв характеру та структури взаємозв'язків між компонентами багатомірної ознаки, що досліджується, та призначених для отримання висновків наукового та практичного характеру. Методом, що найбільше використовується в межах багатомірного статистичного аналізу є факторний аналіз. Завданням факторного аналізу є процедура визначення часткових чинників, що впливають на зміну результативного показника, встановлення форми функціональної та стохастичної залежності між результативними та факторними показниками [12]
Метод нечіткої логіки	Використовується для формалізації здатності людини до неточних або приблизних суджень. Використання методу нечіткої логіки є доцільним у випадках, коли немає можливості чітко формалізувати дані, де переважає експерта лінгвістична вербальна оцінка
Еколого-економічне моделювання	Еколого-економічне моделювання — це опис економічних і екологічних процесів у їх взаємозв'язку у вигляді еколого-економічної моделі. ступінь участі екологічних і економічних чинників при цьому може бути різною
Індикативний метод	Передбачає зіставлення реальних показників з цільовими індикаторами, які визначаються на початку відповідно до головної мети розвитку системи. Індикатори розглядаються як граничні значення показників, які характеризують діяльність підприємства в різних функціональних сферах, що відповідають певному рівню економічної безпеки. Індикатори економічної безпеки — це показники рівня його економічної безпеки, що дають змогу виявити больові точки в його діяльності, визначити основні напрями та найбільш дієві способи підвищення ефективності його роботи. Особливістю індикативного методу є необхідність постійного уточнення величини індикаторів в результаті систематичних змін у зовнішньому та внутрішньому середовищах діяльності підприємства. При цьому виникає необхідність постійного корегування показників, які є індикаторами економічної безпеки підприємства, що призводить до зросту трудомісткості управлінських робіт і долучення нових спеціалістів [2]

Розглянуті методи можуть використовуватись при оцінюванні еколого-економічної безпеки підприємства як окремо, так і у комплексі. Найчастіше у комплексі з іншими використовуються метод експертних оцінок і факторний аналіз. Одним з найпоширеніших методів в оцінюванні еколого-економічної безпеки на макро- та мікрорівнях є індикативний метод.

ВИСНОВКИ

1. Проведений аналіз методів оцінювання еколого-економічної безпеки підприємства дозволив визначити, що найбільшого розвитку отримали методи оцінювання економічної безпеки підприємства.
2. Існуючі методи оцінювання екологічної безпеки підприємства в більшості випадків є некоректними, так як у розрахунках екологічної безпеки не враховується економічна складова, що в сучасних ринкових умовах не є доцільним.
3. Практично відсутні комплексні методи оцінювання еколого-економічної безпеки підприємства. Досі ці питання розглядались у більшості лише на теоретичному рівні. Основним недоліком існуючих методів оцінювання еколого-економічної безпеки підприємства є відсутність комплексного підходу щодо аналізу впливу факторів, розробки системи показників тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белкин Д. В. Экономическая безопасность предприятия как корпоративный ресурс стратегического значения : автореф. дис. на соискание учен. степени к-та экон. наук : спец. «Экономика и управление народным хозяйством: (экономическая безопасность)» / Д. В. Белкин. — Москва, 2012. — 26 с.
2. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : [монографія] / Г. В. Козаченко, В. П. Пономаренко, О. М. Ляшенко. — К. : Лібра, 2003. — 280 с.
3. Чаговец Л. О. Моделі оцінки та аналізу економічної безпеки підприємства : автореф. на здобуття наук. ступеня к-та экон. наук : спец. «Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці» / Л. О. Чаговец. — Харків, 2010. — 23 с.
4. Долженко Е. Н. Аналитическая система комплексной оценки экологической безопасности промышленных предприятий (на примере предприятий г. Норильска) : авто-реф. дис. на соискание учен. степени к-та тех. наук : спец. «Управление в социальных и экономических системах» / Е. Н. Долженко. — Барнаул, 2007. — 20 с.
5. Страхова Н. А. Алгоритм модели обеспечения устойчивого развития и экологической безопасности предприятий стройиндустрии : [Электронный ресурс] / Н. А. Страхова, К. С. Алексеенко // Интернет-журнал «НАУКОВЕДЕНИЕ». — 2012. — №4. — Режим доступа : naukovedenie.ru/PDF/72trgsu412.pdf?
6. Айдарова А. Б. Оценка эколого-экономической безопасности железнодорожного транспорта (на примере Южно-Казахстанской области) : автореф. дис. на соискание учен. степени к-та экон. наук : спец. «Экономика природопользования и охраны окружающей среды» : [Электронный ресурс] / А. Б. Айдарова. — Алматы, 2008. Режим доступа : <http://do.gendocs.ru/docs/index-18865.html>
7. Никулина Н. Л. Экологические аспекты экономической безопасности региона : автореф. дис. на соискание учен. степени к-та экон. наук : спец. «Экономика и управление народным хозяйством (экономика природопользования)» / Л. Н. Никулина. — Екатеринбург, 2008. — 26 с.
8. Резник Г. А. Модель управления устойчивостью эколого-экономической системы / Г. А. Резник, А. А. Мальшев // Известия ПГПУ им. В. Г. Белинского, 2011. — № 24. — С. 403—407.
9. Затонский А. В. Преимущества дифференциальных моделей в эколого-экономическом моделировании / А. В. Затонский // Известия Томского политехнического университета. — 2012. — Т. 320, №5. — С. 134—139.
10. Ушкаренко Ю. В. Функціональні складові системи економічної безпеки підприємства харчової промисловості: теоретичний аспект / Ю. В. Ушкаренко, В. В. Петлюченко // Актуальні питання теорії та практики менеджменту : матеріали IV-ої Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, 20-21 березня 2013 р., м. Луганськ. — Луганськ. — 256 с.
11. Мухин В. И. Исследование систем управления : [Электронный ресурс] / В. И. Мухин. — Режим доступа : <http://freebooks.so/teoriya-ekonomicheskaya/issledovanie-sistem-upravleniya.html>
12. Постюшков А. В. Оценочный менеджмент : [учеб пособие] / А. В. Постюшенко. — М. : ФАИР-ПРЕСС, 2004. — 272 с.

УДК 658.2:005.93

**ОЦІНКА ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЙОГО
ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ***Ковалевська А. В., Галкіна А. Л.*

У статті розглядається проблема оцінки вартості підприємством як одна з концепцій його управління та як інструмент управління економічною безпекою, з метою запобігання впливу деструктивних факторів, узгодження економічних інтересів різних зацікавлених сторін, забезпечення економічної та фінансової безпеки підприємства.

Ключові слова: оцінка вартості, економічна безпека, загрози і ризики, цілі і інтереси.

Відмітною рисою сучасної української економіки є розширення самостійності господарюючих суб'єктів. Це вимагає пошуку рішень, орієнтованих на підвищення ефективності функціонування